УДК 81'367:808.56

Звєрєва О.Г.
викладач кафедри іноземних мов
Харківського економіко-правового
університету

Вербальні та невербальні засоби вираження домінації молодшого сіблінгу

Однією з рис сучасних лінгвістичних досліджень є неодмінна увага до діяльнісного аналізу мови у широкому соціально-культурному контексті. Зважаючи на це, лінгвістика вивчає дискурс-аналіз для комплексного дослідження семантичних, прагматичних і стилістичних особливостей комунікації окремих груп людей.

У межах даного аналізу в останні часи з'явилася низка праць, присвячених вивченню окремих типів сімейного дискурсу, у тому числі, парентального, що досліджує комунікацію батьків та дітей, та матримоніального, тобто дискурсу між чоловіком та жінкою [1; 4; 5; 6; 8]. Проте, вивченню комунікації сіблінгів, тобто братів та сестер, що виховуються в одній родині, не було присвячено достатньої уваги.

Якщо в західній науковій практиці за останній час зріс інтерес до впливу сіблінгів на комунікаційні навички та соціалізацію молодших братів та сестер, новітні дослідження вказують на те, що комунікація сіблінгів впливає не тільки на розвиток дітей в сім'ї, але й на функціонування родини в суспільстві в цілому [2; 3], у вітчизняній лінгвістиці таких праць ще не спостерігається. Таким чином, актуальність роботи зумовлена необхідністю комплексного вивчення комунікативних відношень братів та сестер як в дитинстві, так і в зрілому віці, через те, що сімейні стосунки, та зокрема стосунки братів та сестер посідають провідне місце в побутовій комунікації. Ця стаття присвячена особливостям вираження домінування у дискурсі сіблінгів, пов'язаного з положенням у родині.

Згідно з В.І. Карасиком, з позиції учасників спілкування усі типи дискурсу розділяються на особисто- і статусно-орієнтований. У першому випадку комуніканти намагаються розкрити свій внутрішній світ адресату та зрозуміти адресата як особистість, а в дру-

гому – комуніканти виступають у якості представників певної соціальної групи та виконують роль, окреслену комунікативною ситуацією [7: 254].

В цілому, дискурс братів та сестер, як і всі типи родинного дискурсу, відноситься до особисто-орієнтованого, оскільки він відбувається в ситуації побутового спілкування, коли «всі комуніканти добре знають один одного, ведуть розмову про конкретні справи і не мають необхідності розмірковувати про складні матерії чи пояснювати близькій людині очевидні речі, тому розмова відбувається за допомогою скороченого коду, який має високу контекстну залежність» [7: 252]. Проте, в ньому виділяються й ознаки статусно-орієнтованого дискурсу, спрямованого на встановлення стосунків домінація-підкорення.

Як правило, домінуючий статус у ситуації асиметричної комунікації належить старшому сіблінгу. Домінантний статус старшого сіблінгу пояснюється віковою нерівноправністю, що набуває найбільшого масштабу в дитинстві, хоча окремі ознаки спостерігаються й продовж усього життя.

“Eat a couple of raisins, Cory.”

“Don’t have no more.”

“The correct way to say is: I don’t have anymore, or there aren’t anymore.”

“Don’t have no more, honest” [1: 164].

Слід зазначити, що домінування старшого сіблінгу не є єдиною можливою ситуацією, адже існують приклади, коли більшу вагу в родині та суспільстві має саме молодший сіблінг. Це може бути зумовлено особливостями відносин в родині, коли більша перевага віддається молодшій дитині, або вищим соціальним статусом молодшого сіблінгу в дорослому житті.

“Well?” Beatrice hugged her dog, waiting for an explanation. “What was it this time? Money, as usual? Or has someone told him you’ve been going down to the factory again?”

For a second, Jack seemed about to snap out an answer. Then he thought better of it, climbed up on the jetty and proceeded to tie up his dinghy in silence. [2:23].

Молодша сестра може докоряти старшому братові у тому, що він сперечається з батьком, знаючи, що має ліпші стосунки з батьками й тому займає більш впевнене положення в родині.

Для підкреслення домінуючого статусу сіблінг може використовувати як вербальні, так і невербальні мовленнєві коди.

З вербальних засобів слід виділити вживання 1) локативів (sis, scaredy-cat) і зменшувальних імен, що дають молодшому сіблінгу можливість ліквідувати різницю у віці під час спілкування:

"What about you, Jack – are you a scaredy-cat too?"

"I'll swim." It was the first time Jack had spoken since we'd left the house. [3:153]

Молодша сестра, намагаючись втягнути старшого брата у гру, насміхається над ним, звертаючись до нього образливим прізвиськом.

"Sal! 've you been lying there all day like this? What's up?"

Sal winced, laying an arm over her eyes to shut out the light.

"Ooh," she groaned. "My head! What time is it?"[4:214])

3) повторів, що служать, з одного боку, для посилення висловлювання, з іншого боку, – для зниження статусу старшого сіблінгу, зводячи його на рівень маленької дитини, якій треба повторювати одне речення кілька разів.

"Mum never goes to the pictures, never," said Doreen in an accusing voice to Ally.

"Shut up," shouted Ally. [7:11]

4) експресивної лексики, яка також понижує статус старшого сіблінгу, роблячи молодшого більш обізнаним у світі і розумним

"What's wrong with dreams?" Bridget snapped.

"Dreams are for children, that's what's wrong with them. If you think you're ever going back to Ireland, you're stupid. Even if you ever got the money, you could go if you like, but I'm never going with you. I don't remember any of it. We're both more American than Irish now, and it's time you believed it." [6: 61]

Цікаво, що для вираження домінування молодший сіблінг часто посилається на авторитети (наприклад, батьків) чи на обставини, обґрунтовуючи свою позицію:

"Daddy'll kill you!" she said. Then she flopped on her stomach on the bed and put the goddam pillow over her head [5:170].

Фібі докоряє Холдену в тому, що його вигнали зі школи та застерігає його про негативні наслідки (покарання з боку батька).

"Don't eat like that, Chris. It sets a bad example for you-know-who."

“They aren’t watching me,” he said with a mouthful, “and I’m starving.” [1:166]

Молодша сестра робить зауваження братові, посилаючись на те, що він подає поганий приклад молодшим брату та сестрі, тим самим обґрунтовуючи свій докір.

На невербальному рівні домінантний статус старшого сіблінгу може підкреслюватися за допомогою 1) просодичних засобів:

“Oh God, Maryann, I feel that bad, I do.”

“Drink up,” Maryann said, more gently. “It’s getting cold. I got it down the road – there’s plenty of sugar in it."[4:215]

Молодша сестра бачить поганий стан старшої і намагається допомогти їй, піклуючись про неї, як мати, що знаходить відображення в її інтонації.

2) жестів:

“How come you’re not home Wednesday?” she asked me. “You didn’t get kicked out or anything, did you?”

“I told you. They let us out early. They let the whole-”

“You did get kicked out? You did?” old Phoebe said. Then she hit me on the leg with her fist. [5: 170]

Показуючи своє незадоволення Холденом, Фібі б’є його по нозі.

3) зорового контакту та 4) міміки:

“Father wants to know why you aven’t been to see Hwyel. Mr Barker has spoken directy to him about it. He said he’s asked you to go to the hospital himself and you’ve taken no notice.”

Sabrina scowled. Her mildly teasing mood suddenly changed. Spots of anglry colour stained her cheeks and her dark eyes narrowed venomously.

“Will you stop nagging and let the matter drop, and don’t think you can get Dad to persuade me either. I can’t stand hospitals, as you very well know, so I’m not visiting Hwyel no matter who asks me to do so. Have I made myself clear?”

Rhianon signed as her sister flounced off, muttering exasperatedly as she went upstairs to her bedroom. [2:45]

Висловлюючи свою незгоду з сестрою, Сабріна використовує гнівний погляд, при цьому в неї змінюється колір обличчя, що також підкреслює її обурення. Оскільки Сабріна є улюбленою донькою, вона може не зважати на просьби старшої сестри.

Таким чином, у діалогічній комунікації між старшим та молодшим сіблінгами в багатьох випадках спостерігається маніфестація домінантного статусу молодшого сіблінгу, що пов'язане з його положенням у родині. Для вираження домінування вживаються як вербальні (лексичні та граматичні), так і невербальні засоби.

Перспективи дослідження, на наш погляд, полягають у визначенні особливостей прояву домінування в залежності від вікової та соціальної групи старшого та молодшого сіблінгів, а також умов для домінування молодшого сіблінгу.

Література

1. Blain J. Discourses of Agency and Domestic Labor: Family Discourse and Gendered Practice in Dual-Earner Families // Journal of Family Issues. – Vol. 15. – No. 4. – 1994. – P. 515-549.

2. Brown J.R., Dunn J. Talk with Your Mother or Your Sibling? Developmental Changes in Early Family Conversations about Feelings // Child Development, Vol. 63. – No. 2. – 1992. – P. 336-349.

3. Cicirelli V.G. Sibling relationships in cross-cultural perspective// Journal of Marriage and the Family. – Vol. 56. – 1994. – P. 7-20.

4. Harris P.L. It's Probably Good to Talk // Merrill-Palmer Quarterly. – Vol. 52. – No. 1. – 2006. – P. 158-169.

5. Tague I.H. Love, Honor, and Obedience: Fashionable Women and the Discourse of Marriage in the Early Eighteenth Century// The Journal of British Studies. – Vol. 40. – No. 1. – 2001. – P. 76-106.

6. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англомовної сім'ї 2006 року/ Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 21 с.

7. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333с.

8. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.

Список ілюстрованого матеріалу:

1. Andrews V.C. Flowers in the Attic. – New York: Pocket Books, – 1979. – 411 p.

2. Harris R. At Sixes & Sevens – London: Arrow Books,2005.– 408 p.

3. McLeay A.The Summer House – London:Pan Books–1997.– 362 p.

4. Murray A. The Narrowboat Girl. – London: PAN BOOKS, 2001. – 458 p.

5. Salinger J.D. The Catcher in the Rye. – Moscow: Progress Publishers. – 1979. – 248 p.

6. Saunders J. All in the April Morning. – London: Pan Books. – 1989. – 459 p

7. Stuckley E. Magnolia Buildings. – Київ. – Радянська школа, 1974. – 190 с.